

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น

จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2560-2565

The value of the children's literature received an excellence award from the Office of the Basic Education Commission from 2017 to 2022

กษริน วงศ์กิตติขวาลิต ปิยณัฐ สุนทรประเสริฐ และ วรณนิสา ปานพรหม

Kasarin Wongkittichawalit, Piyanat Soontornpraser and Wannisa Panphrom

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

E-mail: Wannisa.panphrom@gmail.com Tel. 088-6848900

Received 27/09/2565

Revised 13/12/2565

Accepted 14/12/2565

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าด้านวรรณศิลป์เกี่ยวกับการใช้โวหารภาพพจน์ และคุณค่าด้านสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2560-2565 โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร และนำเสนองานวิจัยด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์ ผู้วิจัยได้พบภาพพจน์ทั้งหมด 8 ชนิด ได้แก่ 1) อุปมา คิดเป็นร้อยละ 10.05 2) อุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 10.51 3) อติพจน์ คิดเป็นร้อยละ 8.88 4) สัญลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 1.64 5) บุคลาธิษฐาน คิดเป็นร้อยละ 43.93 6) การเลียนเสียงธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 4.67 7) ปฏิพจน์ คิดเป็นร้อยละ 18.22 และ 8) ปฏิทรรศน์ คิดเป็นร้อยละ 2.10 เมื่อพิจารณาคุณค่าด้านสังคมผู้วิจัยพบ 3 คุณค่าหลัก ได้แก่ 1) การสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม แบ่งเป็นสังคมไทยเป็นสังคมที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าทางด้านองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร 2) การสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม แบ่งเป็น ด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา ค่านิยมด้านการศึกษาเล่าเรียน คุณธรรมเรื่องความเมตตา และความกตัญญูรู้คุณ 3) แนวคิดที่ได้จากเรื่อง ประกอบด้วยแนวคิดหลักเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความแตกต่าง และแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กทั้ง 2 ด้าน แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสำคัญของการสร้างหนังสือสำหรับเด็กในด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ทักษะการคิดและจินตนาการ และสะท้อนประสบการณ์วิถีชีวิตในสังคมผ่านตัวหนังสือ

คำสำคัญ: คุณค่าในงานวรรณกรรม วรรณกรรมสำหรับเด็ก รางวัลหนังสือดีเด่น

Abstract

This documentary research carries out descriptive analysis intending to examine literary and social value attached in the books for children won an award of excellence from the Office of the Basic Education Commission from 2017 to 2022. In terms of figurative speech, this research study finds eight types of speech in the examined books as follows: (1) simile, (2) metaphor, (3) hyperbole, (4) symbol, (5) personification, (6) onomatopoeia, (7) rhetorical question, and (8) paradox. The percentage of these figures of speech are 10.05, 10.51, 8.88, 1.64, 43.93, 4.67, 18.22, and 2.10, respectively. Besides, this research study discovers three main social values in the books. First, the books give a concrete picture of society and culture; they indicate that Thai society is a society with monarchy, cultural diversity, and advanced knowledge of science and communication technology.

Second, the books illustrate society and culture abstractly; they indicate that Thai society is a society with a belief in Buddhism, learning value, compassion, and gratitude. Third, the books indicate the notions of peaceful coexistence and environmental and nature conservation. These literary and social values show that the children's literature received an excellence award serves the purpose of authoring books for children to promote linguistic development, as well as imagination and thinking skills, and broaden real-life and social experience through letters.

Keywords: the values of literature, children's literature, books with an excellence award

1. บทนำ

หนังสือสำหรับเด็กเขียนขึ้นเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้อ่านหนังสือบ่อย ๆ ตั้งแต่เด็กเล็ก ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านไปจนตลอดชีวิต ฉะนั้นผู้เขียนจะต้องคำนึงให้มากกว่าหนังสือที่เขียนขึ้นนั้นจะต้องมีคุณค่า และเป็นหนังสือเพื่อเด็กจริง ๆ เด็กจึงจะสนใจอ่าน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545)

หนังสือสำหรับเด็ก เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กได้อ่านหรือเรียนรู้ เป็นการพัฒนาทางด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดจินตนาการ และช่วยปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม รวมทั้งการสร้างนิสัยรักการอ่าน

เนื่องจากหนังสือมีส่วนในการพัฒนาเด็ก สังคมไทย ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาลจึงให้ความสำคัญแก่งานเขียนวรรณกรรมสำหรับเด็กไม่น้อยกว่างานเขียนสำหรับบุคคลทั่วไป ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงได้สนับสนุนการผลิตและจัดทำหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นยังจัดโครงการส่งเสริมการอ่าน โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สังกัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดูแลและจัดให้มีการประกวดหนังสือดีเด่นประเภทต่าง ๆ ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติของทุกปี ดังนั้นการประกวดหนังสือดีเด่นจึงถือเป็นการประกวดที่จัดมาอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 50 ปี

เขาวลี นาคสุขศรี และคณะ (2546) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประกวดหนังสือดีเด่นไว้ว่า “...เพื่อส่งเสริมบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือทั้ง 5 ฝ่าย คือ ผู้แต่ง สำนักพิมพ์ ผู้พิมพ์ ผู้จำหน่าย และบรรณารักษ์ผู้เผยแพร่หนังสือ ออกสู่ผู้อ่าน ให้ผลิตงานที่ประณีต มีคุณค่าและมีสาระประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้น รวมทั้งเพื่อสนับสนุนให้ผู้อ่านรู้จักเลือกหาหนังสือที่มีคุณค่าและสาระประโยชน์เหมาะสมมาอ่าน อันจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น...” จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าจุดประสงค์สำคัญประการหนึ่งของการประกวด คือเรื่องของคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรม ซึ่งการศึกษาด้านคุณค่าผ่านมุมมองทางภาษา สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือคุณค่าทางวรรณศิลป์ และคุณค่าทางสังคม

เมื่อผู้วิจัยได้อ่านผลงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งศึกษาด้านเนื้อหา และแนวคิด อีกทั้งยังศึกษาผลงานที่ยังไม่เป็นปัจจุบัน เช่น งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลระหว่าง ปี พ.ศ. 2552 ถึง ปี พ.ศ. 2558” (LI NINGMIN, 2560) งานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2548” (อภินตริ, 2549) และงานวิจัยเรื่อง “ตัวละครวัยรุ่นในวรรณกรรมเยาวชน” (พิมปภา, 2562)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาคุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2560-2565 เพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ ซึ่งเป็นความงดงามในภาษา และคุณค่าทางด้านสังคมไทยที่สะท้อนผ่านงานวรรณกรรมสำหรับเด็ก เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษา และจัดทำวรรณกรรมสำหรับเด็กสืบไป

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาคุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1.2 เพื่อศึกษาคุณค่าด้านสังคมปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็ก ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมผู้วิจัยได้แบ่งกรอบแนวคิดเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.2.1 คุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์ โดยใช้กรอบแนวคิดของราชบัณฑิตยสถาน (2545) ชุมสายสุวธรรมขุม (2545) และหทัยวรรณ ไชยะกุล (2544) สรุปเป็นเกณฑ์เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

- 1) อุปมา
- 2) อุปลักษณ์
- 3) อติพจน์
- 4) สัญลักษณ์
- 5) บุคลาธิษฐาน
- 6) การเลียนเสียงธรรมชาติ
- 7) ปฏิพจน์
- 8) ปฏิทรรศน์

1.2.2 คุณค่าด้านสังคมของวรรณกรรมสำหรับเด็กในฐานะที่เป็นเครื่องแสดงออกทางสังคม (สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2538) สรุปเป็นเกณฑ์ได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม อาทิ อาคารบ้านเรือน ความเป็นอยู่ เครื่องแต่งกาย อาหาร เป็นต้น
- 2) ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม อาทิ ความเชื่อ ค่านิยม อุดมคติ จริยธรรม เป็นต้น
- 3) แนวคิดที่ได้จากเรื่อง

1.3 นิยามศัพท์

วรรณกรรมสำหรับเด็ก หมายถึง วรรณกรรมสำหรับเด็กช่วงอายุ 6-11 ปี ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2560-2565

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ หมายถึง ลักษณะดีเด่นด้านการเลือกใช้โวหารภาพพจน์ที่ประณีต งดงาม มีความเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง

คุณค่าด้านสังคม หมายถึง สิ่งที่คุณเขียนนำเสนอไว้ในงานประพันธ์เพื่อจรรโลงสังคม ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในลักษณะภาพสะท้อนของสังคมและวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และแนวคิดที่ได้จากเรื่อง

2. วิธีการศึกษา

2.1 ขอบเขตในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์และคุณค่าทางด้านสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กช่วงอายุ 6-11 ปี ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2560-2565 จำนวน 6 เล่ม ดังต่อไปนี้

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่ได้รับรางวัล (พ.ศ.)
1	อยู่วังสระปทุม	สมาลี บำรุงสุข	2560
2	โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอ๋ยด้วย!)	งามพรรณ เวชชาชีวะ	2561
3	สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น	กฤษณะ กาญจนา และ วชิรวรรณ ทับเสือ	2562
4	ก ไก่โตโนเสาร์	ชีวัน วิสาสะ	2563

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง	ชื่อผู้แต่ง	ปีที่ได้รับรางวัล (พ.ศ.)
5	แม่วัด	ยูโตะ พุคุยะ	2564
6	อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต	ติณณา ตรียานนท์	2565

2.2 วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการศึกษา “คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ” เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นศึกษาตัวบทวรรณกรรม ที่ได้รับรางวัลดีเด่น ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2560-2565 และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งหมด 3 ขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560-2565

2) ศึกษาและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์คุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) วิเคราะห์คุณค่าด้านสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2.3 ขั้นสรุปผล

นำเสนอข้อสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

3. ผลการศึกษา

3.1 คุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์

จากการศึกษาคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ 8 ชนิด ดังนี้

3.1.1 อุปมา (Simile) คือ การนำเอาสิ่งต่างกันสองสิ่งมาเปรียบเทียบกับกันโดยใช้คำเชื่อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบมีการใช้อุปมา จำนวน 43 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.05 ดังตัวอย่าง

(1) “พอถึงเดือนมิถุนายน กรกฎาคม ก็ะติดลูกกลม ๆ ใหญ่ ๆ สีนํ้าตาล ๆ ผิวมีขนละเอียดเหมือน ก้ามหอย”

(อยู่วังสระประทุม, 2565)

ข้อความดังกล่าวผู้เขียนต้องการเปรียบเทียบลักษณะของผลต้นกระเบา ที่มีผลกลม สีนํ้าตาล ผิวเรียบ แต่มีขนสั้น ๆ ปกคลุมโดยรอบ จึงเปรียบเทียบกับผิวเหมือนก้ามหอย

(2) “ระบบสุริยะเหมือนครอบครัวใหญ่ มีดวงอาทิตย์เป็นแม่ มีดาวพุธเป็นลูก มีดาวศุกร์เป็นหลานต่อไปจนถึงดาวพลูโตเป็นลูกคนที่ 6 ดวงดาวมีแรงดึงดูดเหมือนมีความรักเชื่อมโยงกัน”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนได้กล่าวอุปมาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของดวงดาวในระบบสุริยะกับความสัมพันธ์ของครอบครัวว่า ดวงดาวต่างมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเป็นระบบแม่ ลูก หลาน และมีความรักความผูกพันเชื่อมโยงกันเหมือนสายสัมพันธ์ของคนในครอบครัว

3.1.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ ภาพพจน์ที่นำเอาสิ่งต่างกันสองสิ่งหรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันมาเปรียบเทียบกับกัน โดยเปรียบเทียบว่าสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งโดยตรง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบมีการใช้อุปลักษณ์ จำนวน 45 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 10.51 ดังตัวอย่าง

- (1) “ผมบอกลูกไปแล้วว่าความโกรธเป็นเรื่องธรรมดา ต้องรู้จักยับยั้ง คำพระก็ต้องบอกว่าความโกรธเป็นพิษมีรากเป็นพิษ ยอดหวาน ฆ่าความโกรธได้ย่อมไม่เศร้าโศก”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา, 2562)

จากบทสนทนาของพ่อและแม่ ที่ปลอบใจมดแดง เนื่องจากเหตุการณ์ที่เอยพยายามรังแกไม่ให้มดแดงออกไปเสี่ยงอันตรายเพื่อช่วยแตงกวา มดแดงจึงตบหน้าเอยด้วยความโมโห เมื่อกลับมาได้สติจึงรู้สึกเสียใจ คิดว่าตนเองเป็นคนไม่ดี พ่อจึงสอนมดแดงโดยเปรียบเทียบความโกรธว่าเป็นพิษที่มีรากเป็นพิษ แต่ยอดหวาน หมายถึง ความโกรธจะแสดงพิษต่อจิตใจ ทำให้รู้สึกโกรธ หรือไม่พอใจ แต่เมื่อได้ระบายความโกรธจนพอใจแล้ว สุดท้ายจะรู้สึกสุขใจเพียงชั่วคราว ช่วงเหตุการณ์สุดท้ายนั้นเปรียบกับ “ยอด” ที่มีรสหวาน หากกระบังความโกรธก็เป็นสิ่งที่ดี

- (2) “ฉันเห็นสมุดบันทึกเป็นเพื่อนตัวเล็ก ๆ มีสีสันเหมือนมนุษย์ เช่น เห็นเพื่อนมีความสุขเป็นสีชมพู เห็นเพื่อนชุน ๆ เป็นสีเหลืองเจิดจ้า เห็นเพื่อนโกรธเป็นสีแดง ฉันเห็นสมุดบันทึกที่ฉันเขียนอยู่เป็นสีขาว ขอบอ่านหนังสือและช่วยจำสิ่งที่ฉันคิด”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

ข้อความข้างต้นผู้เขียนได้ใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ในการบอกลักษณะของเพื่อน และสิ่งของเป็นสีต่าง ๆ โดยกล่าวเปรียบเพื่อนมีความสุขเป็นสีชมพู ซึ่งเป็นสีโทนหวานแทนภาพของความสุข เพื่อนชุนเป็นสีเหลือง เป็นสีโทนสว่างแทนภาพของความสดใสรุ่งเรือง เพื่อนที่กำลังโกรธเป็นสีแดง ซึ่งเป็นสีโทนร้อนแทนภาพความโกรธ และมีการใช้สีขาวแทนภาพของสมุดบันทึก ซึ่งเป็นสีโทนสะอาด มาแทนการเปิดรับและพร้อมให้คนจดบันทึกลงไป

3.1.3 อติพจน์ (Hyperbole) คือ ข้อความที่กล่าวให้เกินจริงสำหรับเน้นความ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545)

จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าการใช้อติพจน์ จำนวน 38 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 8.88 ดังตัวอย่าง

- (1) “ตอนแรกหลวงพี่เจอเขาเมื่อยังเล็ก พอโตหลวงพี่บอกว่าเขาหน้าแหลมขึ้น ฉันทัวหลวงพี่จะสนใจเขามากกว่าฉัน ฉันจึงเรียกหลวงพี่กลับกุฏิ ไปกินอาหารเช้า ฉันหิวมาก ฉันกินสปีดเร็ว 5G เลย กินหมดเกลี้ยงภายในไม่กี่นาที”

(แม่วัด, 2563)

ข้อความข้างต้นเป็นบทพรรณนาความรู้สึกของแม่วัดชื่อนินจาที่มีความรักความผูกพันต่อหลวงพี่โก๋ พระอาจารย์ผู้รักและเมตตาสัตว์ในวัด โดยพบการใช้ภาพพจน์อติพจน์เพื่อเน้นความรู้สึกหิวของนินจาว่า จากการรอหลวงพี่โก๋ที่กำลังสนใจแม่วัดตัวหนึ่งซึ่งเป็นพันธุ์ที่หลวงพี่ชอบ ทำให้เมื่อถึงเวลากินอาหาร นินจาจึงกินได้เร็วมากเหมือนสัญญาณ 5G ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าไวมาก

- (2) “กว่าเอยจะเดินไปถึงครัว มดแดงหิวตายก่อนแล้ว มานี้เลย”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา, 2562)

ข้อความดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบการเดินของเอยที่ช้ามาก เนื่องจากเคยประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ในวัยเด็ก จนเดินไม่คล่อง ต้องใช้ไม้เท้าช่วยพยุง ทำให้เดินช้ากว่าคนทั่วไป มดแดงและเอยชวนกันไปกินข้าวในครัว แต่มดแดงเห็นว่าหากปล่อยให้เอยเดินไปเอง จากหน้าบ้านกว่าจะไปถึงห้องครัวคงใช้เวลานานมาก จึงกล่าวว่า กว่าเอยจะเดินไปถึงในครัว มดแดงคงหิวตายก่อน เป็นการกล่าวเกินจริง เพื่อเน้นความรู้สึกและอารมณ์ของผู้พูดว่า หิวมากจนไม่อยากจะรอ จึงให้เอยขี่หลังไป

3.1.4 สัญลักษณ์ (Symbol) คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งกำหนดสมมุติให้หมายถึงอีกสิ่งหนึ่ง (หทัยวรรณ ไชยะกุล, 2544) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าการใช้สัญลักษณ์ จำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.64 ดังตัวอย่าง

- (1) “พอเลี้ยงวัวแบบอินทรีย์ได้จริง กินหญ้าในฟาร์มเอง ระบายยาก็ลดลงได้ ต้นทุนลิตรละ 12 บาท ขายได้ลิตรละ 20 บาท กำไรเห็น ๆ ตอนนี้พ่อตายยอมไฟเขียวให้ทุกอย่างแล้วครับ”

(โลกของมดแดงกับแตงกวา, 2562)

ข้อความดังกล่าวเป็นบทสนทนาของไม้ที่อธิบายถึงประวัติความเป็นมาของไร้สดสะอาดให้ดูดาวฟัง ไร้นี้เป็นครอบครัวของอ้อนและพ่อ ภายหลังโตมาเป็นลูกเขยจึงช่วยตั้งระบบใหม่ โดยเปลี่ยนจากการตั้งเป้าหมายให้ได้พันธุ์วู้ที่ น้ำนมมากมาเป็นวู้พันธุ์แข็งแรง ทำให้เหลือว้น้อยลง ช่วงแรกจึงได้ผลผลิตน้อยลงตามไปด้วย ทำให้พ่อของอ้อนไม่พอใจ แต่หลังจากนั้นอ้อนก็ได้ศึกษาจนรู้จริงและอธิบายให้พ่อฟัง ภายหลังรายจ่ายต่าง ๆ ลดลง ได้กำไรมากขึ้น พ่อจึงยอมให้โตทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามสะดวก ตัวละครจึงใช้คำว่า “ไฟเขียว” ซึ่งมาจากไฟสัญญาณจราจร หมายถึง อนุญาตให้ทำสิ่งต่าง ๆ ได้

(2) “ฉันดูข่าวน้ำท่วม เป็นข่าวที่มองเห็นจากที่สูง ฉันเห็นเป็นแม่น้ำ ลำธาร และทะเล ฉันคิดว่าน้ำตรงนั้น จะผสมกับน้ำตาของคนหรือเปล่านะ”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

จากข้อความข้างต้นผู้เขียนบรรยายถึงเหตุการณ์น้ำท่วม มีการกล่าวถึงการมองเห็นน้ำที่ท่วมในลักษณะต่าง ๆ และอาจมีน้ำตาของผู้ประสบเหตุน้ำท่วมครั้งนี้ผสมอยู่ด้วย ซึ่งการใช้คำว่า “น้ำตา” เป็นการใช้ภาษาภาพพจน์เชิงสัญลักษณ์แทนความรู้สึกเศร้าของผู้คนที่ต้องตกอยู่ในสถานการณ์น้ำท่วมครั้งนี้

3.1.5 บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ ภาพพจน์ที่กล่าวถึงสิ่งไม่มีชีวิต แต่เขียนเสมือนหนึ่งว่ามีชีวิต หรือการนำเอาสัตว์มากล่าวถึงเสมือนว่าเป็นมนุษย์ จัดเป็นวิธีการเขียนที่มุ่งหมายจะสร้างเรื่องราวธรรมดาให้น่าสนใจมีชีวิตชีวา และเร้าอารมณ์ของผู้อ่าน (หทัยวรรณ ไชยะกุล, 2544) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าการใช้บุคลาธิษฐาน จำนวน 188 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 43.93 ดังตัวอย่าง

(1) “พวกแมว ๆ รุ้่น้องขอขอให้ไฟโบตองเล่าเรื่องเจ้านายของเราให้ฟัง ไฟโบตองไม่ขัดข้อง ชอบเล่าอยู่แล้ว”

(อยู่วังสระประทุม, 2565)

ข้อความดังกล่าวเป็นการบรรยายว่า ไฟโบตองซึ่งเป็นแมวของสมเด็จพระเทพรัตนฯ คอยเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้แมวตัวอื่นฟัง เนื่องจากไฟโบตองเป็นแมวที่อาศัยอยู่ในวังสระประทุมมานาน จึงพบเห็นเหตุการณ์มากมาย เป็นการบรรยายให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์กระทำสิ่งต่าง ๆ แต่เป็นสัตว์กระทำเหมือนมนุษย์

(2) “สี่สหายออกเดินทางนำต้นไม้ 100 ต้นไปแจก ทั้งหมดขึ้นรถไฟเพื่อหิข้มแม่น้ำไป บนรถไฟมีร้านไอศกรีมแสนอร่อยของคุณกอริลลาด้วยนะ”

(สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2564)

จากคำบรรยายข้างต้นมีการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ของสัตว์สี่ตัวซึ่งเป็นเพื่อนรักกัน ได้แก่ ลูกหมู เลือนน้อย ลูกหมา และลูกหมี ให้ได้กระทำอาการเหมือนมนุษย์ คือการขึ้นรถไฟเพื่อออกเดินทางไปแจกต้นไม้ 100 ต้น

3.1.6 การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) คือ การใช้คำที่เลียนเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงดนตรี เสียงร้องของสัตว์ หรือเลียนเสียงกริยาอาการต่าง ๆ ของคน (ชุมสาย สุวรรณขมภู, 2545) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบว่าการใช้การเลียนเสียงธรรมชาติ จำนวน 20 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 4.67 ดังตัวอย่าง

(1) “รั้วนี้มีประตูบานเล็กที่ส่งเสียงลั่นเอี้ยดทุกครั้งที่มีคนเปิด และเสียงนี้ก็ดังบ่อยเหลือเกินเพราะสมาชิกสองบ้านไป ๆ มา ๆ หากันตลอดทั้งวันและทุกวัน”

(โลกของมดแดงกับแดงกาว, 2562)

จากบทบรรยายฉากข้างต้นเป็นการบรรยายถึงรั้วบ้านของมดแดงและเอย ซึ่งบ้านสองหลังนี้อยู่ในบริเวณเดียวกัน ใช้ทางเข้าออกเดียวกัน มีเพียงรั้วเดียว ๆ กันไว้แบ่งเขตระหว่างกัน และมีประตูบานเล็กอยู่ที่รั้ว สำหรับให้สมาชิกในบ้านเปิดเข้าออกได้ โดยความดังกล่าวนี้อาศัยเสียงของประตูที่เปิดออกดัง “เอี้ยด”

(2) “ฉันรู้ว่าเขาเห็นฉันแล้วแน่นอนแต่เขาไม่เห่า ฉันจึงร้องเมี้ยว เพื่อสวัสดี และคุกกี้ ข้าวจี ก็เห่าเพื่อสวัสดีเช่นกัน”

(แมววัด, 2563)

จากบทบรรยายข้างต้นเป็นการกล่าวถึงนิจามาเววัด ที่พบกับหมาพันธุ์อัลเซเชียนชื่อคุกกี้กับข้าวจี โดยผู้เขียนมีการใช้คำว่า “เมี้ยว” เพื่อเลียนเสียงร้องของแมวแทนการกล่าวทักทายของนิจามาเววัดต่อคุกกี้และข้าวจี

3.1.7 ปฏิพจน์ (Rhetorical question) คือ ศิลปะของการใช้คำถาม คือเป็นคำถามที่มีได้หวั่งคำตอบ ผู้ถามมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ (หทัยวรรณ ไชยะกุล, 2544) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบการใช้ปฏิพจน์ จำนวน 78 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 18.22 ดังตัวอย่าง

- (1) “สี่สหายเดินทางมาถึงสถานีอวกาศเจ้าสัตว์ประหลาดก็แอบมาตัดต้นไม้ขวางทางจนได้ คุณลิงตำรวจก็ตามมาด้วย จะจับเจ้าสัตว์ประหลาดได้ไหมนะ”

(สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2564)

จากบทบรรยายข้างต้นผู้เขียนได้บรรยายถึงการปรากฏตัวของตัวละครสัตว์ประหลาด ที่ชอบแอบมาตัดต้นไม้ขวางทางไม่ให้สี่สหายเดินทางไปแจกต้นไม้ 100 ต้นได้ โดยผู้เขียนได้มีการใช้ภาษาภาพพจน์ปฏิพจน์ เพื่อตั้งคำถามให้ผู้อ่านเกิดความสงสัยใคร่รู้ และมีอารมณ์ร่วมลุ้นไปว่า คุณลิงตำรวจจะสามารถจับสัตว์ประหลาดเพื่อไม่ให้ขัดขวางการทำงานของสี่สหายได้

- (2) “จะบินได้หรือเปล่านะ”

(ก โกดโนเสาร์, 2562)

จากข้อความดังกล่าวเป็นการตั้งคำถามที่ไม่หวั่งคำตอบจากคู่สนทนาของตัวละครในเรื่องเพื่อให้อ่านเกิดความสงสัยว่าโดโนเสาร์จะสามารถบินได้หรือไม่ได้

3.1.8 ปฏิทรรศน์ (Paradox) คือ การใช้ถ้อยคำ หรือข้อความที่มีความหมายตรงกันข้าม หรือขัดแย้งมากล่าวเปรียบเทียบกันเพื่อให้เกิดความหมายที่ชัดเจน (ชุมสาย สุวรรณชมภู, 2540) จากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กพบการใช้ปฏิทรรศน์ จำนวน 9 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 2.10 ดังตัวอย่าง

- “ฉันเคยได้ยินหลวงพี่โก่ พูดถึงสุภาจิตในภาษาอังกฤษ ที่แปลเป็นภาษาแมวได้ว่า หล้าข้างบ้านมักเขียวกว่าหล้าบ้านตัวเองเสมอ คือเราจะเห็นว่าของคนอื่นดีกว่าของที่เรา มี หรือปลาวัวจะเป็นแบบนี้”

(แมววัด, 2563)

จากบทบรรยายของเรื่องแมววัดข้างต้นเป็นการบรรยายถึงคำสอนของหลวงพี่โก่ ที่เมื่อนิจามาเววัดใช้สอนแมวปลาวัว ซึ่งเป็นข้อความที่มีการใช้ภาพพจน์ปฏิทรรศน์ กล่าวคือมีการเปรียบ “สี่สนาญ์ของข้าบ้าน” กับ “สี่สนาญ์ของบ้านตนเอง” ว่าสนาญ์ของบ้านอื่นมักจะดีกว่าบ้านของตน เป็นการใช้อรรถาธิบายที่ขัดแย้งกันมาเปรียบเทียบกันให้เห็นถึงความไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี

3.2 คุณค่าด้านสังคม

การพิจารณาคุณค่าด้านสังคมในวรรณกรรมนั้น เกิดจากแนวความคิดที่ว่า วรรณกรรมเป็นเครื่องแสดงออกทางสังคม กล่าวคือ วรรณกรรมสามารถสะท้อนภาพของสังคมและวัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ทั่วไปของผู้แต่ง ซึ่งมีสถานะเป็นสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม นอกจากนี้ วรรณกรรมยังมีคุณค่าด้านสังคมในแง่ที่สามารถจรรโลงสังคมได้ด้วยการนำเสนอแนวคิดหรือข้อคิดที่ผู้แต่งต้องการสื่อสารสู่สังคมอีกด้วย คุณค่าด้านสังคมนี้สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร กลวิธีการนำเสนอเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง เสียงเล่า ถ้อยคำหรือข้อความ และภาพประกอบ

จากการศึกษาคุณค่าด้านสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น จากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ. 2560-2565 ทั้ง 6 เรื่อง ผู้วิจัยพบว่าพบคุณค่าด้านสังคมที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม และแนวคิดที่ได้จากเรื่อง ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

3.2.1 ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

1) ภาพสังคมไทยเป็นสังคมที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชาติและมีบทบาททางสังคมในการพัฒนา ส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ของภาคประชาชน อาทิ การศึกษา

การแพทย์ การเกษตร ตลอดจนช่วยเหลือสรรพชีวิตต่าง ๆ น้อยใหญ่ด้วยความเมตตาอาทร และเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อความคิดและแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของราษฎร เช่น การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ราษฎรมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และแสดงออกเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการจัดงานและกิจกรรมเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

“พระราชวังอย่างที่พวกเราเรียกกันอย่างล่ำลือว่า “วังสวนจิตรฯ” นี้ มีชื่อเต็มว่า **พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต** เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ”

(อยู่วังสระปทุม, 2565)

“... เจ้าพณานุกรมพูดภาษาไทย และแถมยังรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ...”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

2) ภาพสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติทั้งตะวันตกและตะวันออกแล้ว ยังมีการนำเสนอวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง

การรับวัฒนธรรมตะวันตกปรากฏให้เห็นจากเนื้อหาที่มีการนำเสนอภาพพระตำหนัก ณ วังสระปทุม ที่ปลูกสร้างด้วยรูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างยุโรป ในเรื่อง **อยู่วังสระปทุม** (2565) ขณะเดียวกัน ก็สะท้อนภาพสังคมไทยที่มีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ ทำให้มีการกล่าวถึงสิ่งปลูกสร้างในวัด เช่น โบสถ์ หอฉัน และกุฏิ ในเรื่อง **แม่วัด** (2563)

“... แล้วงูก็เลื้อยหายเข้าไปในพงหญ้า สามเณรพากันเดินกลับกุฏิ แต่สามเณรชอบเรียกว่า “กลับกุฏิ” ...”

(แม่วัด, 2563)

นอกจากนี้ ยังมีการกล่าวถึงพืชพันธุ์จากตะวันตกที่นำมาใช้ตกแต่งสถานที่

“... ทรงเห็นแต่บัววิกตอเรีย บัวใหญ่ในบ่อ แต่ผู้ใหญ่ในวังทูลว่า เดิมมีเืองบัวหลาย ๆ ใบตั้งไว้ด้วย...”

(อยู่วังสระปทุม, 2565)

ขณะเดียวกันก็มีการนำเสนอพืชพันธุ์ไทยโดยกล่าวถึง “ต้นกระเบา”

“... ต้นกระเบา พวกเราชาววังสระปทุมรู้จักดี ปลูกอยู่ในวังหลายสิบต้น แต่คนนอกวังอาจจะไม่รู้จัก เพราะไม่ค่อยมีคนปลูกกันสมัยนี้ ...”

(อยู่วังสระปทุม, 2565)

นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมตะวันตกที่ยังเห็นได้จากยานพาหนะต่าง ๆ ซึ่งมีการนำเสนอด้วยภาพ ในสี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2564) อาทิ รถจักรยานยนต์ รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน เรือดำน้ำ เรือคายัคหรือแคนู เป็นต้น

ที่มา : (สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น, 2564)

การรับวัฒนธรรมด้านอาหารจากตะวันตก เช่น เค้ก แขนวิชเนยถั่ว เจลลี่ ในเรื่อง โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย!) (2562) ในเรื่อง แมววัด (2563) ยังกล่าวถึง สเต็ก ลูกก็ ขนมนึ่ง ไอศกรีม โดนัท ดังตัวอย่าง

“... กระต่ายรู้ทุกอย่างก็จริง แต่เธอไม่รู้จักตัวเอง

ฉันเคยได้ยินหลวงพี่โก๋สอนเขียงน้อย

ฉันคิดว่า เธอคงเป็นเหมือน ‘โดนัท’

เธอรู้ทุกอย่างรอบตัว

แต่เธอไม่รู้จักตัวเองเลย ...”

(แมววัด, 2563)

วัฒนธรรมการเล่นหรือกีฬาที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก ถูกนำเสนอผ่านอุปกรณ์การเล่นกีฬาอย่าง “แทรมโพลีน”

“ฉันไปเล่นแทรมโพลีน ไม่มีใครเลย มีคนที่คุณดูแลนิดหน่อย ฉันกระโดดสูงมาก ...”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

การรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันออก เห็นได้จากวัฒนธรรมเรื่องชาบูโรของญี่ปุ่น

“... พระตั้งชื่อให้เขาว่า ‘จิ่วเบ’ เพราะเขามีตาเดียว คล้ายกับชาบูโรญี่ปุ่นที่ชื่อ จิ่วเบ ...”

(แมววัด, 2563)

วัฒนธรรมอาหารประเภทเส้นของตะวันออก ที่ใช้ตะเกียบในการรับประทาน ปรากฏเป็นภาพวาดประกอบในเรื่อง สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น (2564) ขณะเดียวกัน วรรณกรรมเรื่องดังกล่าวก็ได้นำเสนอภาพประกอบที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมอาหารของไทยด้วย เช่น ขนมนึ่งไส้ น้ำแข็งไส ในเรื่อง แมววัด (2563) ยังกล่าวถึง ผัดไทย

“... มีร้านอาหารหลายอย่าง ร้านอาหารผลไม้ ร้านอาหารสเต็ก ผัดไทย ฯลฯ ...”

(แมววัด, 2563)

3) ภาพสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าด้านองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
การสื่อสาร ซึ่งถูกนำเสนอผ่านภาพประกอบที่เป็นภาพของยานอวกาศ มนุษย์ต่างดาว จานบินยูเอฟโอ และข้อความที่ผู้เล่าเรื่องบรรยายถึงสถานีอวกาศ

“ที่สถานีอวกาศ เพื่อน ๆ ทำงานกันอย่างแข็งขัน นั่นคุณฮิบโปขับรถเอาเครื่องยนต์ที่เสียไปซ่อม ...”

(สีสันกับต้นไม้ 100 ต้น, 2564)

นอกจากนี้ ยังมีการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มาใช้แก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเห็นได้จากการกล่าวถึง EM Ball ปรากฏในเรื่อง แมววัด (2563)

“... ฉันเห็นเด็กนักเรียนวัยรุ่นเหมือนสามเณรมากันหลายคน เห็นหลวงพี่บอกว่า วันนี้เราจะมาทำ EM Ball ...”

(แมววัด, 2563)

“... แม่บอกว่าเขาเรียกว่า โกไวรัส-go viral เวลาคลิปหรือภาพอะไรที่มีคนส่งต่อกันมาก ๆ แป๊บเดียวก็มีคนเห็นเป็นพัน ๆ ...”

(โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย!), 2562)

3.2.2 ภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า มีการนำเสนอภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ทั้งด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา ด้านค่านิยมด้านการศึกษาหาความรู้ และด้านคุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและกตัญญูรู้คุณ ดังนี้

1) การสะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา ทั้งเรื่องนรก-สวรรค์ ความเชื่อเรื่องบาป และการนับถือพระในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ดังตัวอย่าง

“...ฉันกระโดดสูงมาก ฉันคิดว่า เวลากระโดดเหมือนคนที่ได้ขึ้นสวรรค์ ...”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

“... ถ้าเรามีความสุข ยิ้มได้ หัวเราะได้ ก็เหมือนกำลังขึ้นสวรรค์เหมือนไก่พวกที่สอง แต่ถ้าเราเป็นทุกข์ โกรธ หนาวหนาวบึ้ง ก็เหมือนกำลังลงนรก เหมือนไก่พวกที่หนึ่ง มันขึ้นอยู่กับใจเรา ถ้ามีความสุข ก็ขึ้นสวรรค์ ถ้าเป็นทุกข์ก็ดำดิ่งลงไปนรก ...”

(แมววัด, 2563)

“...หลวงพี่โก๋เรียกมาและสอนว่า อย่าแก้งสัตว์ในวัดนะ มันบาป...”

(แมววัด, 2563)

“... ทุกครั้งที่ฉันกลัวหรือเสียใจ ฉันก็จะไหว้พระ พระของฉันทำให้ฉันกล้ามากขึ้น และสบายใจ พระของฉันใจดี”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

2) การสะท้อนค่านิยมในการศึกษาหาความรู้ ภาพสะท้อนดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมจำนวน 5 ใน 6 เรื่อง ซึ่งล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่า และส่งเสริมให้เด็กรู้หน้าที่ของตน ในการศึกษาหาความรู้ ใฝ่เรียนรู้ รักการแสวงหาความรู้และรักการอ่าน ดังตัวอย่าง

“ในอาคารชัยฯ ก็มีห้องสมุดใหญ่เบ้อเริ่ม คนในวังมายืมหนังสือไปอ่านได้ ท่านทรงมีหนังสือ เยอะแยะ มีนา พอทรงว่างก็ทรงหยิบหนังสือมาอ่านเลย แล้วยังทรงเรียนภาษาจีน ภาษาเยอรมัน เพิ่มเติมทุกอาทิตย์ ...”

(อยู่วังสระปทุม, 2565)

“ฉันรู้สึกว่ ทุกปีเป็นเหมือนครู ที่ให้ความรู้อยู่ตลอด ...”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

ขณะเดียวกันก็นำเสนอการศึกษาที่มีการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากเรื่อง ก ไก่โดนเสาร์ (2562) ที่ใช้ทั้งข้อความว่า “โรงเรียนเปิดแล้ว” และใช้ภาพประกอบเกี่ยวกับคุณครูและนักเรียนในยุคหินกำลังสอน และเรียนเขียนพยัญชนะไทยกันอยู่

ที่มา : (ก ไก่โดนเสาร์, 2562)

นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอการศึกษาที่มีการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ การเรียนหนังสือที่บ้าน การเรียนรู้จากเพื่อน และการเรียนรู้โลก เรียนรู้ชีวิตผ่านพระธรรมคำสอนจากการบรรพชาเป็นสามเณร ดังตัวอย่าง

“เอ๋ยเรียนหนังสือที่บ้านหรือ “โฮมสกูล” มดแดงจึงเป็นเหมือนสะพานสู่ “โลกนอกบ้าน” ให้เอ๋ยอีกที”

(โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ๋ยด้วย!), 2562)

“... เราได้ยินคำสอนของหลวงพี่โก๋ เรื่องวิชาใจ หลวงพี่โก๋ คือพระอาจารย์ซึ่งสอนและดูแลสามเณร ที่มาบวชในช่วงปิดเทอมระยะสั้น ๆ ...”

(แมววัด, 2563)

3) การสะท้อนคุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณาและกตัญญูรู้คุณ

3.1) คุณธรรมเรื่องความเมตตากรุณา

คุณธรรมด้านความเมตตานี้มีปรากฏอยู่ 5 เรื่อง ในเรื่อง อยู่วังสระปทุม (2565) ได้นำเสนอเรื่องความเมตตาผ่านการเล่าเรื่องของผู้เล่นเรื่อง ที่กล่าวถึงสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าฯ ผู้ทรงเป็นเจ้าของวังสระปทุม ว่าทรงมีพระราชหฤทัยเมตตาทั้งต่อผู้คนต่าง ๆ ซึ่งนำเสนอด้วยการกล่าวถึงพระจริยวัตร พระราชกรณียกิจ และโครงการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของราษฎรจำนวนมาก ตลอดจนพระเมตตาต่อสัตว์น้อยใหญ่ ไม่ว่าในหรือนอกวัง ปรากฏเป็นข้อความอยู่หลายครั้ง อาทิความตอนหนึ่งว่า

“สมเด็จพระเทพรัตนฯ ทรงเมตตาแก่พวกสัตว์ทั้งหลาย โปรดให้อยู่กันตามสบาย ไม่ขับไล่ ... น้ำพระราชหฤทัยเมตตาของเจ้านายของเราต่อสัตว์ ๆ ทั้งหลายนี้ พวกผม แม่วังสระปทุม มีโอกาสรู้เห็น ...”

(อยู่วังสระปทุม, 2565)

“ฉันสงสัยว่า มนุษย์รู้หรือยังว่า ตนนั้นคือสัตว์ที่มีเมตตา มีพัฒนาการ ถ้าเราทำได้ ขอให้ทำต่อไป”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

“หลวงพี่โก๋สอนเด็ก ๆ ว่า เราไม่ควรรังแกสัตว์ เราควรเมตตาทั้งสัตว์เล็กและสัตว์ใหญ่ ...”

(แม่วัด, 2563)

ในเรื่อง โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) (2562) นำเสนอเรื่องความเมตตาผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ที่ช่วยเหลือกันเพราะปรารถนาให้อีกฝ่ายมีความสุข ขณะที่เรื่อง ก ไก่โดโนเสาร์ (2562) นำเสนอด้วยพฤติกรรมของตัวละคร ที่นำสีไปป้ายที่ตัวกบ และมีการบรรยายเรื่องราวในลักษณะเสียงเล่าของผู้เล่าเรื่อง ปรากฏเป็นข้อความว่า “โปรดอย่ารังแกกบ”

3.2) คุณธรรมในสังคมเรื่องความกตัญญูรู้คุณ

ความกตัญญูรู้คุณนี้ถูกนำเสนอในลักษณะหลากหลาย ทั้งความกตัญญูรู้คุณที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น การนำเสนอว่า ประชาชนชาวไทยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าฯ จึงได้พร้อมใจกันจัดโครงการ จัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมายุ ในเรื่อง อยู่วังสระปทุม (2565) นอกจากนี้ยังมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เช่น แม่ ครู ดังปรากฏในเรื่อง อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต (2564)

“วันนี้เป็นวันครู ฉันคิดว่า ถ้าฉันไม่ได้เอาพวงมาลัยมากราบครูหรือครูไม่อยู่ ฉันจะจำครูที่สอนเราได้ และใจฉันก็สำนึกได้เสมอ”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

ในวรรณกรรมเรื่องเดียวกันนี้ ยังได้นำเสนอการเห็นคุณค่าหรือรู้คุณของธรรมชาติและสรรพสิ่งรอบตัว แม้กระทั่งสิ่งที่ไม่มีชีวิต ดังตัวอย่าง

“ฉันมีความสุขเพราะธรรมชาติ เวลาลมพัดมา ทำให้ฉันรู้สึกสบาย เวลาฉันได้ดมดอกไม้ ทำให้รู้สึกหอม ฉันอยู่ได้ด้วยต้นไม้ ชอบใจนะธรรมชาติ

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

3.2.3 แนวคิดที่ได้จากเรื่อง

คำว่า แนวคิดในวรรณกรรมนี้ถูกเรียกแทนได้ด้วยคำหลายคำ อาทิ “ความคิดที่สำคัญที่สุดของเรื่อง” (บุญยงค์ เกศเทศ, 2536) “แกนความคิดสำคัญของเรื่อง” (กาญจนา วิชญากรณ์, 2537) หรือ “สาระสำคัญของเรื่อง” (อิงอร สุพันธ์วิช, 2547) โดยรวมแล้วสรุปได้ว่า แนวคิดที่ได้จากเรื่อง คือ สาระสำคัญที่ผู้แต่งมีจุดประสงค์ต้องการสื่อมายังผู้อ่าน โดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นคุณธรรม หรือแนวความคิดที่สอดคล้องกับค่านิยมหรืออุดมคติของสังคมเสมอไป

เพราะผู้แต่งสามารถเสนอทัศนะหรืออุดมการณ์อื่น ๆ เป็นสาระสำคัญในงานประพันธ์ของตนได้ ซึ่งเกิดขึ้นจากจุดมุ่งหมายในการจรรโลงสังคม และจากการศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็ก ผู้วิจัยพบแนวคิดสำคัญที่ปรากฏ 3 แนวคิด ดังนี้

1) **แนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความแตกต่าง** แนวคิดนี้ถูกนำเสนอให้เห็นอย่างเด่นชัดด้วยการสร้างองค์ประกอบด้านตัวละครในเรื่องที่มีความแตกต่างหลากหลาย ในเรื่องที่มีตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องเป็นสัตว์ จะมีสัตว์หลากหลายชนิดที่อยู่ด้วยกัน ได้แก่ **เรื่องสี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น** (2564) ซึ่งมีตัวละครหลักเป็นลูกหมู เสือน้อย ลูกหมาและลูกหมี และยังมีตัวละครประกอบอื่น ๆ ซึ่งเป็นสัตว์ต่างชนิดกันโดยไม่มี ความขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น ทุกตัวอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ มีน้ำใจช่วยเหลือ แบ่งปันกันเป็นอย่างดี

ในเรื่อง **แม่วัว** (2563) ก็มีตัวละครส่วนใหญ่เป็นสัตว์ต่างชนิดกันทั้งที่อาศัยอยู่ในวัดและนอกวัด หลากหลายชนิดมาก เนื้อหานำเสนอความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสัตว์ด้วยกัน เช่น แมวตัวผู้ที่ทำร้ายลูกแมว สุนัขที่ไล่แมว แมวที่แกล้งลูกจิ้งจอก จระเข้ที่กัดจระเข้ตัวอื่น ๆ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นโอกาสให้ผู้แต่งได้เสนอทั้งแนวคิดหลักที่ว่า ในความแตกต่างของสรรพชีวิตต่าง ๆ เราควรอยู่ร่วมกันได้อย่างปรองดอง ในเรื่องนี้ผู้แต่งยังได้นำเสนอแนวคิดรอง ที่ช่วยสนับสนุนว่าเราจะอยู่ร่วมกันอย่างปรองดองท่ามกลางความแตกต่างกันได้ด้วยคุณธรรมจริยธรรม ด้านต่าง ๆ อาทิ การแบ่งปัน ความสามัคคี การรู้จักฟังกันและกัน การละความโกรธ การคำนึงถึงความรู้สึกของผู้อื่น หรือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา การมีเมตตาต่อกัน การรู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากความบางตอนต่อไปนี้

“... พวกเรา ฉันทเคยได้ยินหลวงพี่โกสอนสามเณรนะ หลวงพี่สอนว่า ในสังคมที่เราแตกต่างกัน เราจะอยู่ด้วยกันได้ ถ้า หนึ่ง เคารพกันและกัน สอง หาวี้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข สาม มองข้อดี มองข้ามข้อด้อย สี่ เข้าใจว่า เราต่างกัน”

(แม่วัว, 2563)

ในเรื่อง **อยู่วังสระปทุม** (2565) มีการใช้จินตนาการสมมุติให้แมวตัวหนึ่งในวังสระปทุมเป็นผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตชนิดต่าง ๆ ภายในวัง ซึ่งแม้สัตว์บางตัวจะสร้างปัญหา เช่น ปลาชะโดที่กัดคนและกัดบัวในสระ แต่ก็ไม่ได้ถูกทำอันตรายหรือกำจัดให้หมดไป ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขด้วยการเปลี่ยนวิธีปลูกบัว เป็นการอยู่ร่วมกันในความแตกต่างได้อย่างสันติ อันเกิดจากความเข้าใจ ความเมตตา และความอดทน จากการนำเสนอเรื่องกระรอกกัดกินผลไม้ในวังอย่างกินทั้งกินขว้างก็ไม่ได้ถูกไล่หรือกำจัดออกไป ดังตัวอย่างในวรรณกรรม ความว่า

“... แม้จะทรงบ่นอยู่บ้างว่ากระรอกนั้นชอบแทะกินผลไม้ ... ถึงกระนั้นก็ทรงอดทนยอมให้กระรอกอยู่ในวังได้”

(อยู่วังสระปทุม, 2565)

เรื่อง **อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต** (2564) ไม่เพียงกล่าวถึงการอยู่ร่วมกันท่ามกลางผู้คนต่างวัยต่างรุ่น สัตว์ที่ต่างสายพันธุ์กันเท่านั้น แต่เสนอแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันของทุกสรรพสิ่งทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตในโลก ตลอดจนดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดวงดาวในจักรวาล ผู้แต่งใช้จินตนาการในการคิดเปรียบเทียบสิ่งที่เห็นอยู่รอบตัว เชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์ทางความรู้สึก สะท้อนออกมาเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่ง เห็นอกเห็นใจ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา แสดงให้เห็นถึงทัศนะที่มองว่าทุกสิ่งล้วนเป็นเพื่อนร่วมโลก เป็นครูที่ทำให้ได้เรียนรู้ เห็นความสัมพันธ์และบทบาทของสิ่งต่าง ๆ ที่มีระหว่างกัน วรรณกรรมเรื่องนี้ยังได้นำเสนอแนวคิดรอง ที่สนับสนุนให้เห็นว่า ท่ามกลางความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ การมอบความรัก ความปรารถนาดี หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนกัน การแบ่งปัน การคิดเชิงบวก ความเมตตา การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราจะทำให้เราเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การมีใจที่เปิดกว้าง สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างความสุขในการอยู่ร่วมกัน ดังตัวอย่าง

“ระบบสุริยะเหมือนครอบครัวใหญ่ มีดวงอาทิตย์เป็นแม่ มีดาวพุธเป็นลูก มีดาวศุกร์เป็นหลาน ต่อไปจนถึงดาวพลูโต เป็นลูกคนที่ 6 ดวงดาวมีแรงดึงดูด เหมือนมีความรักเชื่อมโยงต่อกัน”

“เพียงสองชั้นเป็นพี่น้องกัน ชั้นล่างเป็นพี่ ชั้นบนเป็นน้อง ที่บอกว่าชั้นล่างเป็นพี่ เพราะถ้าไม่มีชั้นล่าง ก็ไม่มีชั้นบน ถ้าไม่มีพี่ ก็ไม่มีน้อง”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

ในเรื่อง **โลกของมดแดงกับแดงกาว (เอยด้วย!)** (2562) มีการสร้างตัวละครหลักด้วยครอบครัว 2 ครอบครัวที่เป็นเพื่อนบ้านกัน และยังมีเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ อีก เพื่อแสดงให้เห็นว่าในสังคมหนึ่ง ๆ แม้จะเป็นสังคมเล็ก ๆ ก็ประกอบไปด้วยผู้คนที่แตกต่างกัน ปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องคลี่คลายลงได้ด้วยการเปิดใจเพื่อทำความเข้าใจ รับฟังผู้อื่น และยังมีการใช้เสียงเล่าของผู้เล่าเรื่องเพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...เรื่องนี้พ่อสอนว่า คนเราต้องหัดยอมรับ “การเห็นต่าง” ทุกวันนี้ที่บ้านเมืองวุ่นวายก็เพราะคนส่วนใหญ่ยึดความเห็นของตัวเองไว้นั่นเกินไป พ่อพูดอีกยาว แต่แดงกาวจำมาได้แค่นี้ (อีกแล้ว) ...”

(โลกของมดแดงกับแดงกาว (เอยด้วย!), 2562)

ในเรื่อง **ก ไก่โดโนเสาร์** (2562) ซึ่งนำเสนอเนื้อหาด้วยภาพประกอบมากกว่าข้อความ ก็ได้สร้างตัวละครที่แบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวละครที่เป็นครู และตัวละครที่เป็นโรงเรียนในสมัยยุคหินดึกดำบรรพ์ และได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนแต่ละคนก็มีจินตนาการ มีความถนัด มีอุปนิสัยแตกต่างกัน และมีการนำเสนอให้เห็นว่า เมื่อเกิดปัญหาหรือมีคนต้องการความช่วยเหลือ เพื่อน ๆ นักเรียนคนอื่นก็จะยื่นมือเข้าไปช่วยกันเพื่อแก้ปัญหาให้หมดไปได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมประกอบด้วยผู้คนที่แตกต่างกันหลากหลาย และการอยู่ร่วมกันจะเกิดสันติสุขได้ต้องอาศัยการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังภาพต่อไปนี้ ที่แสดงเหตุการณ์การช่วยเหลือกัน

ที่มา : (ก ไก่โดโนเสาร์, 2562)

2) แนวคิดเรื่องการรักษาระรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดนี้ปรากฏในวรรณกรรมที่ศึกษาจำนวน 5 ใน 6 เรื่อง ในเรื่อง **สี่สหายกับต้นไม้ 100 ต้น** (2564) นำเสนอแนวคิดนี้ด้วยการสร้างโครงเรื่อง เหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละคร เป็นเรื่องราวของลูกสัตว์ 4 ชนิดที่เป็นเพื่อนกันและต้องเผชิญกับปัญหาสภาพอากาศที่ร้อน เนื่องจากไม่มีต้นไม้ ตัวละครทั้งสี่จึงได้ช่วยเพื่อนใหม่ ที่พบในการปลูกต้นไม้และร่วมกันเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ เพื่อแบ่งปันต้นไม้ให้คนอื่น ๆ นำไปปลูก เนื้อหาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะที่โลกร้อนขึ้นกับการปลูกต้นไม้ โดยการใช้การปลูกต้นไม้มาเป็นตัวแทนของการรักษาระรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในเรื่อง **อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต** (2564) นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติและชีวิตอยู่หลายครั้งผ่านถ้อยคำและข้อความของผู้แต่ง ซึ่งล้วนแสดงให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญและความสัมพันธ์ที่ธรรมชาติมีต่อสรรพสิ่งโดยเฉพาะสิ่งที่มีชีวิต ทำให้เห็นว่าธรรมชาติเกื้อกูลมนุษย์ เป็นที่พักอาศัย เป็นบ่อเกิดหรือที่มาของความสุขดังตัวอย่าง

“ถ้ามีบ้านเพียงหลังเดียว บ้านหลังนั้นคือ โลกของเรา”

“ฉันได้ยืนบนพื้นทรายอีกครั้ง พื้นทราย ที่ไหนก็ได้พัก และพื้นทราย ที่ให้ความสุขแก่ทุกคน”

(อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต, 2564)

การกล่าวถึงการใช้สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือใช้วิถีธรรมชาติเพื่อรักษาสมดุล เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ปรากฏให้เห็นในวรรณกรรมอีก 3 เรื่อง ในเรื่อง **แม่วัด** (2563) กล่าวถึงการนำมูลโคมาใช้เป็นปุ๋ย การใช้วัตถุดิบตามธรรมชาติมาทำ EM Ball แก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย ในเรื่อง **อยู่วังสระปทุม** (2565) นำเสนอการใช้วิถีธรรมชาติในเนื้อหาผ่านการบรรยายของผู้เล่าเรื่อง เกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสด ปลาหางนกยูงในอ่างบัว เพื่อให้กินลูกน้ำยุง ป้องกันการเกิดยุงลายซึ่งเป็นพาหะของโรคไข้เลือดออก ในเรื่อง **โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอ๋ยด้วย!)** (2562) กล่าวถึงการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ตามวิถีออร์แกนิกส์ การทำเกษตรตามฤดูกาล ลดการใช้สารเคมีและกระบวนการต่าง ๆ ที่เข้าไปแทรกแซงธรรมชาติเพื่อเป็นการลดปัญหามลพิษ สร้างสุขภาพที่ดีของคน และเพื่อรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. สรุป

คุณค่าที่ปรากฏในวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2560-2565 เมื่อพิจารณา 2 ด้าน คือ คุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์ และคุณค่าด้านสังคม ได้ผลการวิจัยและข้อสังเกตดังนี้

คุณค่าด้านวรรณศิลป์การใช้โวหารภาพพจน์พบจำนวน 8 ภาพพจน์ ได้แก่ 1) อุปมา คิดเป็นร้อยละ 10.05 2) อุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 10.51 3) อติพจน์ คิดเป็นร้อยละ 8.88 4) สัญลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 1.64 5) บุคลาธิษฐาน คิดเป็นร้อยละ 43.93 6) การเลียนเสียงธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 4.67 7) ปฏิพจน์ คิดเป็นร้อยละ 18.22 และ 8) ปฏิทรรศน์ คิดเป็นร้อยละ 2.10 ซึ่งจากผลการวิจัยข้างต้นพบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ประเภท บุคลาธิษฐานมากที่สุด รองลงมาคือ ปฏิพจน์ และพบโวหารภาพพจน์ประเภท สัญลักษณ์ น้อยที่สุด จากการพิจารณาผลการศึกษาในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นได้ว่า วรรณกรรมสำหรับเด็กส่วนใหญ่มีการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน เพื่อทำให้สิ่งไม่มีชีวิตมีชีวิตหรือการกล่าวถึงสัตว์ให้เสมือนว่าเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นกลวิธีการเขียนที่มุ่งสร้างเรื่องราวธรรมดาให้น่าสนใจ มีชีวิตชีวา และช่วยเสริมสร้างจินตนาการให้เด็ก และใช้ภาพพจน์ปฏิพจน์ ในการตั้งคำถามที่มีได้ห้วงคำตอบ เพื่อเรียกร้องความสนใจและเร้าอารมณ์ผู้อ่านที่เป็นเด็กให้คิด และรู้จักสังเกตตามเนื้อเรื่องได้เป็นอย่างดี

คุณค่าด้านสังคม พบว่ามี 3 คุณค่าหลัก ได้แก่ 1) การสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม แบ่งเป็นสังคมไทยเป็นสังคมที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าด้านองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร 2) การสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม แบ่งเป็น ด้านความเชื่อทางพุทธศาสนา ค่านิยมด้านการศึกษาเรียนรู้ และคุณธรรมเรื่องความเมตตา และความกตัญญูรู้คุณ 3) แนวคิดที่ได้จากเรื่อง ประกอบด้วยแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติท่ามกลางความแตกต่าง และแนวคิดเรื่องการรักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณค่าหลักทั้ง 3 ประการนี้ถูกนำเสนอผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร กลวิธีการนำเสนอเรื่อง ผู้เล่าเรื่อง เสียงเล่า ถ้อยคำหรือข้อความ และภาพประกอบ จากคุณค่าทั้งทางด้านวรรณศิลป์จากการใช้โวหารภาพพจน์ และคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏ แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นสำหรับเด็กช่วงอายุ 6-11 ปี ทั้ง 6 เล่ม มีคุณลักษณะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการเป็นหนังสือสำหรับเด็กที่มีคุณค่า และมีประโยชน์สำหรับเด็กในหลายด้าน อาทิ ประโยชน์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษา และพัฒนาทักษะการใช้ภาษา ด้านจินตนาการ และประโยชน์ด้านการช่วยขยายประสบการณ์และความคิดของเด็ก (จรรยาพรหมเทพศรีเมือง, 2560) ซึ่งประโยชน์ด้านภาษานี้สัมพันธ์กับการใช้โวหารภาพพจน์ ซึ่งเกิดจากการเลือกสรรถ้อยคำความหมายเพื่อแสดงนัยยะเปรียบเทียบอย่างมีจินตนาการ การที่เด็กได้อ่านหนังสือที่มีการใช้โวหารภาพพจน์จึงเป็นทั้งการพัฒนาทักษะทางภาษาในการเรียนรู้คำศัพท์ พัฒนาความคิดวิเคราะห์ความหมาย และคิดเชื่อมโยงความหมายย่อยที่แฝงเร้นในแต่ละถ้อยคำ ในขณะที่คุณค่าด้านสังคมของวรรณกรรมทั้ง 6 เรื่อง ได้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ขยายประสบการณ์ชีวิตและความคิดของเด็กที่มีผู้คน สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนความคิดที่มีต่อโลก ทำให้หนังสือมีบทบาทในการสร้างประสบการณ์ทางอารมณ์ให้แก่เด็ก ดังเช่นที่ สนั่น มีชนหมาก (2537) กล่าวถึงคุณค่าของวรรณกรรมสำหรับเด็กไว้ว่า

“วรรณกรรมสำหรับเด็ก เสมือนภาพจำลองที่เด็กเรียนรู้วิถีแก้ปัญหาชีวิต เด็กได้รู้ความจริงในโลกรอบ ๆ ตัวเด็ก เกิดประสบการณ์กว้างขวางและเจริญก้าวหน้าในการค้นหาความหมายต่าง ๆ ของชีวิต” ผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกริก ยุ้นพันธ์ (2560) ที่ศึกษาพบว่าวรรณกรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยประเภทหนังสือภาพบันเทิงคดีสำหรับเด็กอายุ 3-11 ปี ที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2455-2555 มีแนวคิดรวบยอดในการปลูกฝังเด็กและเยาวชน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ 1) ความดี ในเรื่องคุณธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การรักษาสันติภาพและสิ่งแวดล้อม 2) ความงาม เกี่ยวกับศิลปะ สุนทรียศาสตร์ จินตนาการ การเรียนรู้ วัฒนธรรม ประเพณี และความพอใจในตนเอง และ 3) ความรัก ได้แก่ ความรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว เครือญาติ ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บุคคล สัตว์ สิ่งของ ตลอดจนธรรมชาติ แนวคิดรวบยอดทั้ง 3 ประการล้วนปรากฏในวรรณกรรมทั้ง 6 เรื่องที่ศึกษา

นอกจากนี้ การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าด้านสังคมในวรรณกรรมทั้ง 6 เรื่อง ยังทำให้พบข้อสังเกตที่พึงพิจารณาประการหนึ่งเกี่ยวกับปัจจัยด้านผู้แต่งได้ว่า เนื่องจากวรรณกรรมสำหรับเด็กส่วนใหญ่นั้นจะเป็นหนังสือที่ผู้ใหญ่แต่งขึ้นเพื่อให้เด็กอ่านโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ มีการปลูกฝังแนวคิด อุดมคติ อุดมการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมให้แก่เด็ก กล่อมเกล้าและถ่ายทอดทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตและโลกในแบบที่ผู้ใหญ่ต้องการให้เด็กเห็นเช่นนั้น แต่วรรณกรรมเรื่อง **แม่วัด** (2563) ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นในปี พ.ศ. 2564 และ **อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต** (2564) ที่ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่นในปี พ.ศ. 2565 ทั้งสองเรื่องแต่งโดยผู้แต่งซึ่งเป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 11 ปี **แม่วัด** (2563) แต่งโดย ยูโตะ ฟุคุยะ ขณะที่เขาอายุ 9 ปี **อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต** (2564) เป็นหนังสือที่เกิดจากการรวบรวมและคัดสรรบันทึกของเด็กหญิงติณณา ตรียานนท์ ที่เขียนเมื่อเธออายุ 6-9 ปี ซึ่งหากหนังสือสามารถแสดงภาพสะท้อนของสังคม ชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ได้ จึงน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่า ภาพสะท้อนสังคมที่น่าเสนอผ่านประสบการณ์ มุมมองและแนวคิดของผู้แต่งในวัยเยาว์จะมีแง่มุมที่แตกต่างกับผู้แต่งในวัยผู้ใหญ่อย่างไร และการที่วรรณกรรมที่มีผู้แต่งเป็นนักเขียนรุ่นเยาว์ได้รับรางวัลหนังสือดีเด่น นอกจากจะเป็นการยืนยันคุณค่าที่วรรณกรรมสำหรับเด็กมีต่อสังคมแล้ว ยังอาจเป็นหมุดหมายใหม่ในการส่งเสริมให้เกิดทั้งนักอ่านและนักเขียนวัยเยาว์เพิ่มขึ้นได้อีกด้วย

5. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนะ กาญจนาน และวชิราวรรณ ทับเสือ. (2564). สีสหายกับต้นไม้ 100 ต้น. กรุงเทพฯ : แพรวเพื่อนเด็ก.
- กาญจนา วิชญาปกรณ. (2537). หลักเบื้องต้นในการศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เกริก ยุ้นพันธ์. (2560). การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2455-2555. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา. 9(17) : 14-22.
- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2562). โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ๋ยด้วย!). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- จรรยาพร เทพศรีเมือง. (2560). การทำหนังสือสำหรับเด็ก. อุดรธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- ชีวัน วิสาสะ. (2562). ก ไก่ไดโนเสาร์. กรุงเทพฯ : แพรวเพื่อนเด็ก.
- ชุมสาย สุวรรณชมพู. (2545). การอ่านบันเทิงคดีในภาษากับการสื่อสาร (ฉบับปรับปรุง). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เชาวลี นาคสุขศรี และคณะ. (2546). การประกวดหนังสือดีเด่นของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ศูนย์สาธิตพัรวรรณ.
- ติณณา ตรียานนท์. (2564). **อยากให้ทุกสิ่งในโลกนี้มีชีวิต**. กรุงเทพฯ : ฟ้าใส.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). แลตลอดวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ปิมปภา วิเศษศิริ. (2562). ตัวละครวัยรุ่นในวรรณกรรมเยาวชน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยูโตะ ฟุคุยะ. (2563). **แม่วัด**. กรุงเทพฯ : ฟ้าใส.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับไทย-อังกฤษ. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

- สนั่น มีชั้นหมาก. (2537). **วิจารณ์วรรณกรรมสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ : เท็คโปรโมชั่น แอนด์ แอดเวอร์ไทซิง.
- สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2538). **เอกสารการสอนชุดวิชา 22414 ภาษาไทย 7 : วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2545). **บทเรียนสำเร็จรูปการเขียนบทร้อยกรอง กลอนสุภาพ กลอนแปด**. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- สุมาลี บำรุงสุข. (2565). **อยู่วังสระประทุม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2544). **วรรณกรรมศึกษา**. เชียงใหม่ : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภินันท์ กันเดช. (2549). **การวิเคราะห์วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลตั้งแต่ พ.ศ. 2506-2548**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2547). **วรรณกรรมวิจารณ์**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- LI NINGMIN. (2560). **การวิเคราะห์หนังสือบันเทิงคดีสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลระหว่าง ปี พ.ศ. 2552 ถึง ปี พ.ศ. 2558**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.